

หลี่มี กวีร้อยแก้วยอดกตัญญู

李密：尽孝的散文家

Limi: The Filial Piety Essayist

ถาวร สิกขโกศล¹

ชื่อและเรื่องราวของหลี่มีเป็นดังอัญมณีงามเลิศ เจิศจรส์อยู่ในประวัติศาสตร์จีนมานานนับพันปี หลี่มีมีได้ยิ่งใหญ่ด้วยอำนาจวาสนา แต่ยังคงด้วยคุณธรรม ยอดเยี่ยมด้วยฝีมือทางวรรณศิลป์ จึงมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นอมตะตลอดมาตราบกาลปัจจุบัน คุณธรรมอันเลิศของหลี่มีคือ “ความกตัญญู” ซึ่งคนจีนถือว่าเป็นรากเหง้าของคุณธรรมทั้งปวง นอกจากแสดงออกด้วยการประพฤติปฏิบัติแล้ว หลี่มียังถ่ายทอดวิญญาณกตัญญูของเขาออกมาเป็นร้อยแก้วอันเปี่ยมล้นด้วยวรรณศิลป์ถึงขั้นกวีนิพนธ์ ประทับจิตตรึงใจผู้อ่านตลอดมาทุกยุคทุกสมัย ใครได้อ่านแล้วไม่ตื่นตันใจเป็นไม่มี

ศิษย์ครูเดียวกับผู้เขียนพงศาวดารสามก๊ก

หลี่มีมีชีวิตอยู่ในช่วงปลายยุคสามก๊กถึงต้นราชวงศ์จิ้น เกิดเมื่อ พ.ศ. 767 อันเป็นปีที่สองของรัชกาลพระเจ้าเล่าเสี้ยน (ครองราชย์ พ.ศ. 766 – 806) ภูมิลำเนาอยู่อำเภออุหยาง เมืองเจี้ยนเหวย (ปัจจุบันคืออำเภอฝิงชาน มณฑลเสฉวน) ปู่เคยเป็นเจ้ากรมกษัตริย์ของจ๊กก๊ก บิดาถึงแก่กรรมตั้งแต่หลี่มีอายุเพียงหกเดือน ต่อมามารดาถูกล่วง (พี่ชายของมารดา)

---

¹ ถาวร สิกขโกศล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันเป็นนักวิชาการอิสระ

林运熙，泰国法政大学人文学院中文系副教授，现已退休。

Taworn Sikkhakosol, Assistant Professor, Chinese Department, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University.

He is now retired.

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

บังคับให้แต่งงานใหม่ มีแต่ยาเป็นผู้เลี้ยงดูมาตลอด เขามีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า “เซียน” ชื่อรองว่า “หลิงป้อ”

หลี่มีเรียนหนังสือและศิลปวิทยากับเฉียวโจว (เจียวจิวในเรื่องสามก๊ก พ.ศ. 744 – 813) ท่านผู้นี้เป็นปราชญ์ของจ๊กก๊ก เป็นผู้ทูลเสนอให้พระเจ้าเล่าเสี้ยนยอมสวามิภักดิ์ต่อทัพวุยก๊กซึ่งตั้งกายเป็นแม่ทัพ จึงได้ไปรับราชการกับวุยก๊กสืบต่อมาจนถึงราชวงศ์จิ้น นอกจากนี้หลี่มีแล้ว ศิษย์ผู้มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งของอาจารย์เฉียวโจวคือ เฉินโซ่ว (พ.ศ. 777 – 840) ท่านผู้นี้เป็นผู้เรียบเรียงพงศาวดารสามก๊กซึ่งเป็นสามก๊กฉบับประวัติศาสตร์ ส่วนฉบับที่แปลเป็นภาษาไทยนั้นเป็นฉบับนิยาย หลอกว่านจง (ล่อกวन्दง) เป็นผู้แต่ง หลี่มีเรียนหนังสือเก่ง ถนัดอักษรศาสตร์และประวัติศาสตร์ แดกฉานวรรณกรรมเรื่องขุนขิวและจิวจ้วนของจิวขิวหมิงเป็นพิเศษ วรรณกรรมเรื่องนี้ถือเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ในยุคขุนขิว (227 ปีก่อน พ.ศ. – พ.ศ. 67) เขาได้รับราชการในจ๊กก๊กหลายตำแหน่ง เคยเป็นทูตติดต่อกับง่อก๊ก (ขุนกวนก่อดั้ง) หลายครั้ง ผากเกียรติกุณประทับใจคนแคว้นนั้นว่าเป็นผู้ทรงภูมิรู้และปฏิภาณวาท

แม่สินชาติวาสนาของสินไม้

สงครามสามก๊กจบลงด้วยวุยก๊กเป็นผู้ชนะ แต่อำนาจเปลี่ยนจากมือแฮโจไปเป็นของแฮสูมา สูมาเอี้ยนแย่งราชสมบัติจากพระเจ้าโจฮวน สถาปนาราชวงศ์จิ้นขึ้นเมื่อ พ.ศ. 808 ประวัติศาสตร์เรียกสูมาเอี้ยนปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์นี้ว่า พระเจ้าจิวหวู่ตี้ พระเจ้าจิ้นหวู่ตี้ใช้นโยบายโน้มน้าวใจคนให้ยอมสวามิภักดิ์ ขุนนางราชวงศ์เดิมทั้งสามคือราชวงศ์วุยก๊ก ราชวงศ์ง่อก๊ก และราชวงศ์จ๊กก๊ก (เล่าปี่เป็นราชินิกุลราชวงศ์จ๊กก๊ก นักประวัติศาสตร์จึงเรียกราชวงศ์ของเขาว่า จ๊กก๊กหรือสู้อันในภาษาจีนกลาง) หากเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถและไม่แข็งข้อต่อต้านต่อราชวงศ์จิ้นก็จะซบเลียงให้ทำราชการด้วย หลี่มีเป็นคนหนึ่งในจำนวนนี้ แม้จะสินชาติแต่ด้วยความกตัญญูและความรู้ความสามารถ วาสนาชะตาชีวิตจึงไม่ถึงกับย่อยยับอัปจนไปด้วย เพียงแต่ต้องเริ่มใต้เต้าเอาใหม่

เมื่อครั้งอยู่จ๊กก๊ก หลี่มี้รับราชการใน “หลางซู” เคยดำรงตำแหน่ง “ช่างซูหลาง” เมื่อจ๊กก๊กล่มสลาย หลี่มี้ก็กลับไปเป็นราษฎรเต็มขั้นอยู่บ้านเดิม ครั้นถึงราชวงศ์จิ้นกลับมียศศักดิ์ใหม่ เริ่มจากได้รับเลือกเป็น “เซี่ยวเหลียน” และ “ซิวไฉ” ตามลำดับ จากนั้นได้รับตำแหน่งเป็น “หลางจง” เขาไม่ยอมไปปฏิบัติราชการ แต่แทนที่จะถูกลงโทษ กลับได้รับพระราชโองการให้ดำรงตำแหน่ง “เสียนหม่า” ซึ่งเป็นขุนนางใกล้ชิดของครีชทายาท อันเสียนหม่านี้เป็นขุนนางตำแหน่งสำคัญ มีมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฉินตลอดไปจนถึงราชวงศ์ซิง เป็นเวลาถึง 2,000 ปี นอกจากในราชวงศ์ซิงแล้ว ขุนในตำแหน่งนี้ขึ้นกับรัชทายาท ถ้าเทียบกับไทยก็เป็นขุนนางวังหน้า เดิมเรียกว่าเสียนหม่า (先馬) แปลว่าม้า นำ ทำหน้าที่นำเสด็จพระยุพราช ต่อมาเรียกว่าเสียนหม่า (洗馬) หน้าที่ก็เปลี่ยนแปลงไป ตั้งแต่สมัยราชวงศ์จิ้นไปตลอดราชวงศ์หมิง เสียนหม่าเป็นหัวหน้าดูแลรักษาตำรับตำราในวังรัชทายาท อธิบายคัมภีร์ถวายเป็นคัมภีร์ถวาย ควบคุมพิธีเช่นสรวงสังเวchyบูรพาจารย์และราชบุพการี เป็นทั้งราชบรรณารักษ์ พระราชครูและสมุหราชพิธี กล่าวโดยสรุปคือดูแลรักษาพระตำราในฐานะผู้รู้ที่อธิบายนำได้จัดการพระราชพิธีได้ นับเป็นขุนนางคนสำคัญยิ่งในฝ่ายพระยุพราช จึงต้องคัดเลือกผู้ทรงความรู้ จริยวัตรและชาติตระกูลดี ทำหน้าที่นี้ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย สมัยราชวงศ์ซิงรัชทายาทไม่มีขุนนางส่วนพระองค์ แต่ตำแหน่งเสียนหม่ายังคงมีอยู่ ไว้สำหรับเลื่อนราชบัณฑิตในราชบัณฑิตยสถานขึ้นมาบรรจุ ตำแหน่งนี้เห็นจะหาชาวไทยที่ครอบคลุมความหมายตามหน้าที่ไม่ได้ คงต้องแปลแบบอธิบายน่า ขุนนางคนสำคัญในพระราชวังรัชทายาท เพราะเป็นราชเสวกใกล้ชิดมีอิทธิพลต่อองค์รัชทายาทมาก แม้จะมีโอกาสเป็นขุนนางคนสำคัญใกล้ชิดพระยุพราชถึงเพียงนี้ แต่หลี่มี้กลับมันในกตัญญูตาธรรม ไม่ยอมทิ้งยาอายุ 96 ปีไปแสวงหาความก้าวหน้าส่วนตัว ทางการก็เร่งหนักขึ้น เป็นเหตุให้เขาได้สร้างวรรณกรรมอมตะขึ้นด้วยการเขียนฎีกาพรรณนาความในใจถวายพระเจ้าจิ้นหวู่ตี้ ชี้แจงความจำเป็นของเขา ทูลขอผิดผ่อนไว้จนกว่าจะสิ้นอายุขัยของยา และได้รับพระราชานุญาตสมประสงค์ ครั้นสิ้นอายุยาและไว้ทุกข์ครบกำหนดตามประเพณีแล้ว หลี่มี้ก็ไปรับตำแหน่งเสียนหม่า ก้าวหน้าใน

ราชการไปโดยลำดับ ตำแหน่งสุดท้ายได้เป็นข้าหลวงเมืองฮั่นจง เขาเชื่อมั่นในความรู้ของตน มุ่งหวังจะได้ไปรวมบริหารราชการในส่วนกลาง แต่กลับถูกกลั่นแกล้งจนถูกปลดออกจากราชการ ชีวิตบั้นปลายกลับไปตายที่บ้านเดิม

วรรณกรรมอมตะ

หลี่มี๋คงเขียนบทนิพนธ์ไว้ไม่น้อย เคยมีคนรวบรวมบทวิจารณ์ของเขาไว้ชุดหนึ่ง จำนวนสิบบท แต่น่าเสียดายที่ต้นฉบับกระจัดกระจายสูญหายไป ข้อเขียนของเขาที่ตกทอดมาถึงปัจจุบัน มีกวีนิพนธ์ชาดวันไม่สมบูรณ์บทหนึ่ง บทความสั้นๆ ที่บกพร่องไม่ครบถ้วนสองบท ที่ครบถ้วนดีมีบทเดียว เป็นเพชรน้ำเอกเม็ดหนึ่งในวงวรรณคดีร้อยแก้วของจีน ชื่อ บทว่า “เฉินฉิงเปี้ยว” (陳情表) ในภาษาจีนกลาง แต่จิวว่า “ถึงเฉิ่งเปี้ยว” เปี้ยวคือฎีกาที่ขุนนางเขียนถวายฮ่องเต้ ทูลให้ทรงทราบพระศนะ ข้อเสนอ อารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของตน เฉินฉิงแปลว่าพรรณนาความในใจ เนื้อเรื่องแสดงสาเหตุที่ไม่อาจรับพระราชโองการไปเป็นขุนนางได้ โดยพรรณนาชีวิตทุกข์ยากคับแค้นตั้งแต่เยาว์วัยของตน มีแต่ยาเป็นผู้ร่วมทุกข์ จนตนไม่อาจตัดใจทอดทิ้งบุพการีเพียงคนเดียวนี้ไปมียศศักดิ์ในราชการได้ ท่วงทำนองเรียบง่าย ออกจากความรู้สึกที่แท้จริง ไม่มีคำฟุ่มเฟือย ประดิษฐ์ประดอยแม้แต่คำเดียว จึงให้ความลึกซึ้งสะเทือนในสูง พระเจ้าจิ้นหวู่ได้อ่านแล้วชื่นชมมาก พระราชทานสาวใช้สองคนมาช่วยหลี่มี๋ปรนนิบัติยา ทั้งให้ทางการคอยส่งเสบียงอาหารและปัจจัยในการเลี้ยงดูยาแก่หลี่มี๋อยู่ตลอดเวลา วรรณกรรมเอกเรื่องนี้มีบันทึกอยู่ในพระราชพงศาวดารสามก๊กของเฉินโซ่ว ซึ่งเป็นศิษย์ครูเดียวกับหลี่มี๋ ต่อมาเจ้าชายจาวหมิง (พ.ศ. 1044 – 1074) แห่งราชวงศ์เหลียง ได้คัดเลือกไว้ในสรณนิพนธ์จาวหมิงเหวินเสวียน (昭明文選) หลังจากนั้นได้รับคัดเลือกไว้ในประชุมวรรณกรรมและแบบเรียนวรรณคดีชุดต่างๆ ตลอดมา ด้วยบทวรรณกรรมมีดังนี้

臣密言：臣以險釁，夙遭閔兇。生孩六月，慈父見背。行年四歲，舅奪母志。祖母劉，愍臣孤弱，躬親撫養。臣少多疾病，九歲不行，零丁孤苦，至於成立。既無叔伯，終鮮兄弟。門衰祚薄，晚有兒息。外無期功強近之親，內無應門五尺之童，孳孳孑立，形影相吊。而劉夙嬰疾病，常在床蓐。臣侍湯藥，未嘗廢離。逮奉聖朝，沐浴清化。前太守臣逵，察臣孝廉。後刺史臣榮，舉臣秀才。臣以供養無主，辭不赴命。詔書特下，拜臣郎中，尋蒙國恩，除臣洗馬。猥以微賤，當侍東宮，非臣隕首所能上報。臣具以表聞，辭不就職。詔書切峻，責臣逋慢，郡縣逼迫，催臣上道。州司臨門，急於星火。臣欲奉詔奔馳，則以劉病日篤，欲苟順私情，則告訴不許。臣之進退，實為狼狽。伏惟聖朝以孝治天下，凡在故老，猶蒙矜育，況臣孤苦，特為尤甚。且臣少事偽朝，歷職郎署，本圖宦達，不矜名節。今臣亡國賤俘，至微至陋，過蒙拔擢，寵命優渥，豈敢盤桓，有所希冀？但以劉日薄西山，氣息奄奄，人命危淺，朝不慮夕。臣無祖母，無以至今日，祖母無臣，無以終餘年。母孫二人，更相為命，是以區區不能廢遠。臣密今年四十有四，祖母劉今年九十有六，是臣盡節於陛下之日長，報劉之日短也。烏鳥私情，願乞終養。臣之辛苦，非獨蜀之人士及二州牧伯所見明知，皇天後土，實所共鑒。願陛下矜愍愚誠，聽臣微志。庶劉僥幸，卒保餘年，臣生當隕首，死當結草。臣不勝犬馬怖懼之情，謹拜表以聞。

ฎีกาทูลพรรณนาความในใจ

ข้าพระพุทธเจ้าหลี่มีขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

ข้าพระพุทธเจ้าว่าสนาอาภัพ, รับเคราะห์โศกเศร้าแต่เยาว์วัย, กำเนิดได้หกเดือน, บิดาผู้การุณย์ล่วงลับ. ขึ้นใหญ่ได้สี่ขวบ, ลุงบังคับขึ้นปณิธานให้มารดาละม้าย.¹

ย่าแซ่หลิวแสนเวทนา, ว่าหลานกำพร้าทุพพล, สู้เอาตนถนอมกล่อมเกลี้ยง. เมื่อน้อยข้าพระพุทธเจ้าโรครุม, แก้วขบแล้วยังไม่เดิน. โดดเดี่ยวลำเค็ญ, トラบเติบโตเป็นคน. ไม่มีแม่ลู่ออ, ทั้งสุดจะหาพี่น้อง. ตำด้อยอัปภาคย์, มีบุตรสุดล่า.² นอกเคหาไร้ญาติ, ในเคหาขาดบ่าวไพร่. เปล่าเปลี่ยวเดียวดาย, มีเพียงเงาแลกายปลายนโยนกัน. อีกทั้งยังมีโรคาเบียดเบียนมาแต่ไร, ต้องอยู่ในที่นอนเป็นนิจ, ข้าพระพุทธเจ้าเฝ้าปรนนิบัติพยาบาล, ไม่เคยเว้นว่างห่างไกล.

ลุพระราชวงศ์อันประเสริฐ,³ ข้าพระพุทธเจ้าได้สรรเสริญในพระราชวิสุทธิประศาสตร์ โนบายฟังพระบารมี.⁴ เบื้องแรกท่านข้าหลวงขุยกัดเลือกข้าพระพุทธเจ้าเป็นเชื้อหวเหลียน บัณฑิตสมณะกตัญญู, ภายหลังท่านเทศาภิบาลหญิงเสนอข้าพระพุทธเจ้าเป็นชิวไฉบัณฑิตเลิศปัญญา. ข้าพระพุทธเจ้าขาดคนเลี้ยงดูอย่า, จึงขอสละไม่รับสิทธิ์. กลับมีคำสั่งเงาะจงมา, แต่งตั้งข้าพระพุทธเจ้าเป็นกลางจงขุนนางหนึ่งในราชการ; อีกไม่นานก็ได้รับพระมหากรุณา, อวยตำแหน่งเสียนหม่าราชวัลลภใกล้ชิดองค์รัชทายาท. เอาข้าพระพุทธเจ้าผู้ด้อยต่ำไปทำราชการในสมเด็จพระยุพราช, หาใช้ความสามารถที่ข้าพระพุทธเจ้าแม้อยอมพลีชีพจักฉลองพระเดชพระคุณได้, ฉะนั้นไซ้จริงยี่นเรื่องไม่ขอรับตำแหน่ง. หนังสือเรียกตัวกลับจี้มา,

¹ ตามจริยธรรมของลัทธิขงจื้อ หญิงฝ่ายที่ติควรครองความบริสุทธิ์ ไม่มีสามีใหม่และไม่ประพฤติเสื่อมเสียในทางชู้สาว ผู้ปฏิบัติได้ดังนี้จะได้รับยกย่องว่าเป็น “ม่ายพรหมจรรย์” หญิงฝ่ายที่ไปอีกมักมีปณิธานครองตนเป็นม่ายพรหมจรรย์ หลี่มีกล่าวเป็นท่านองว่ามารดาตนก็มีปณิธาน

ดังกล่าว แต่ต้องเลิกไปเพราะถูกลุงบังคับ โนพากษ์จิ้นกล่าวเพียงว่า “ลุงปลิดปณิธานมารดา” คนอันจะรู้ดีว่าเป็นปณิธานของม่ายพรหมจรรย์

² ต่อเนื่องกับบรรคหน้าว่าเพราะตำด้อยด้อยวสนา จึงแต่งงานและมีบุตรเข้ามา

³ พระราชวงศ์อันประเสริฐหมายถึง ราชวงศ์จิ้น เป็นคำยกย่อง

⁴ ราชวิสุทธิประศาสตร์โนบายในที่นี้หมายถึง การกล่อมเกล่าอันหมดจด ซึ่งเกิดจากการปกครองที่บริสุทธิ์ยุติธรรมของราชวงศ์จิ้น สรรเสริญคือ ชำระล้างอบรมตน เป็นการบอกโดยนัยว่าตนได้ฟังพระบารมีหรือรับพระมหากรุณาธิคุณจากจักรพรรดิราชวงศ์จิ้น

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

ตำหนิว่าข้าพระพุทธเจ้าโอหังหลบลีเอียง. ท่านข้าหลวงบิบบัณ, เร่งรัดข้าพระพุทธเจ้ารีบเดินทาง; ท่านเทศาภิบาลมาถึงเรือน, รื้อนเร่งตั้งเพลิงผจญ. ข้าพระพุทธเจ้าแทบจะรับบัญชารีบรูปไป, แต่ขัดด้วยยาทรุดหนักลงทุกวัน; ครั้นอนุวัตตามกิจส่วนตน, ก็ไม่ได้รับอนุญาต. ข้าพระพุทธเจ้าแสนอึดอัด, ซ้ำขัดทั้งสองทาง.

มาน้อมคะนิงว่าพระราชาวงศ์อันประเสริฐใช้กตัญญูตาศกครองแผ่นดิน.¹ ไม่ว่าขุนนางเก่าพระราชาวงศ์เดิมคนใด,² ล้วนได้รับพระมหากรุณาธิคุณอนุเคราะห์; นับประสาอะไรกับข้าพระพุทธเจ้าผู้กำพร้ายากเข็ญ, ซ้ำแค้นลำเค็ญแสนสาหัส. อนึ่งเล่าถึงตรม้วยข้าพระพุทธเจ้าได้รับราชการกับพระราชาวงศ์ก่ามะล.³ ผ่านตำแหน่งขุนนางในหลวงชู, มีจิตหวังรุ่งเรืองในราชการ, ใช่อดความไว้ศักดิ์ศรี.⁴ บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าสิ้นชาติเป็นเชลย, สุดต่ำสุดทราม; กลับทรงเกื้อกูลเกินประมาณ, พระราชโองการเปี่ยมพระกรุณา; ไหนเลยข้าพระพุทธเจ้าจะกล้ารื้อม่งหมายอื่นได้อีก.⁵ หากเพราะอย่าตะวันรอนอ่อนอัสตง, ลมหายใจรวยริน, ชีพปั้มจะสิ้นอยู่คับขัน, เข้ามืออาจหวังไปถึงค้ำ. แม้นข้าพระพุทธเจ้าไม่มียา, ก็ไม่อาจอยู่มาถึงวันนี้; หากยาไม่มีข้าพระพุทธเจ้า, ก็มื่ออาจดำรงชีวิตที่เหลืออยู่. สองข้าพระพุทธเจ้าอย่าหลาน, ผากชีวิตไว้แก่กัน; ฉะนั้นสุดจะร้างปรนนิบัติ, กำจัดจระจากไปไกล. ปีนี้ข้าพระพุทธเจ้าอายุได้ 44 ปี, ยามวัย 96 ปี. วันเวลาที่ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีของพระบาทยังอยู่อีกยาวนาน, แต่เวลาแห่ง

¹ บรรณนี้มีความต่อเนื่องกับบรรณต่อไป หมายความว่าราชวงศ์จันปกครองบ้านเมืองโดยถือความกตัญญูเป็นเรื่องสำคัญ ขุนนางเก่าที่เคยจงรักภักดีต่อราชวงศ์เดิมของตนก็ได้รับการอนุเคราะห์อย่างดี

² พระราชาวงศ์เดิมหมายถึงราชวงศ์วैया (เวียก) ราชวงศ์จ้อ (จ้อก) และราชวงศ์สุอัน (จิกก)

³ ราชวงศ์ก่ามะลหมายถึงราชวงศ์สุอัน (จิกก) ก่ามะลหมายถึงของเทียมไม้เท้า จิกกเป็นผู้พ่าย ราชวงศ์จันได้อำนาจ หลี่มีจึงต้องเรียกจิกกว่าราชวงศ์ก่ามะล และยกย่องราชวงศ์จันเป็นราชวงศ์อันประเสริฐ

⁴ บรรณนี้หลี่มีกล่าวเพื่อป้องกันไม่ให้พระเจ้าจันหวู่ตระแวงว่าตนยังอาศัยอาวรณ์จิกก จนคิดไว้ศักดิ์ศรีโดยไม่ยอมเป็นข้าสองเจ้าบ่าวสองคน ที่มีนงรักต่อเจ้านายเดิม ไม่ยอมอาสาสองเจ้านั้น ในสังคมจีนยกย่องว่าเป็นคนมีศักดิ์ศรีสูงส่ง

⁵ ความมุ่งหมายอื่นในที่นี้ เจาจะหมายถึงคิดอวดศักดิ์ศรีไม่ยอมเป็นข้าสองเจ้าเป็นสำคัญ แต่ก็กินความประสงค์ถึงอื่นๆ ด้วย ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

การปฏิการพระคุณย่านั้นสั้นนัก; จึงมีจิตหมายเป็นนกอีแวกต์¹, ขอพระราชทานอยู่ปรนนิบัติยาตราบวาระสุดท้าย.

อันความยากแค้นของข้าพระพุทธเจ้า, มิใช่เพียงชาวแดนสู่²แลท่านเทศาภิบาลทั้งสอง³ จะเห็นรู้งใจเท่านั้น, แม้ฟ้าแลดินก็ได้ร่วมแจ้งร่วมประจักษ์. ขอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระเมตตาต่อความที่มิทมิบสุจริต, พระราชทานพระราชานุญาตตามความปรารถนาน้อยนิดของข้าพระพุทธเจ้า, ขอเพียงให้ยาคำดำรงอายุขัยไปจนสุดสิ้น. หากชีพยังข้าพระพุทธเจ้ายินดีพลีถวาย, แม้นวางวายจะผูกหญ้า⁴ กลับมาสนองพระมหากรุณาธิคุณ.

ข้าพระพุทธเจ้ามีความประหม่ากลัวของสุนัขและพาชีเกรงพระบารมีอยู่มิรู้หาย ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายฎีกากราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทเพียงเท่านี้.

¹ นกอีแวกต์ (Corvus monedula Linnaeus) มีขนาดและสีคล้ายนกอีแวกต์ไทย (Corvus splendens ชื่อสามัญ House Crow) เล็กกว่าอีกาไทย (Corvus macrorhynchos ชื่อสามัญ Large-billed Crow) อย่างเห็นได้ชัด แต่อยู่ในสกุล (Family) Corvus (กา) เหมือนกัน นกอีแวกต์ตอนยังเล็กเมื่อแม่ป้อนอาหารให้มักจะป้อนกลับให้แม่กินด้วย คนจีนถือว่าเป็นนกตัญญู มีใจกรมย์รักพ่อแม่ จึงนิยมเรียกชื่อนกชนิดนี้ว่า “ฉืออู” (慈烏) แปลว่า “นกตากรุณา” บางทีก็เรียกว่า “อูยา” (烏鴉) แปลว่า “กาดำ” ซึ่งเป็นคำรวมเรียกนกในสกุล Corvus หลายชนิด ฉืออูมีขนาดและสีคล้ายอีแวกต์มากกว่าอีกา ในวรรณคดีและนิทานพื้นบ้านของจีนกล่าวถึงนกชนิดนี้บ่อย บางทีเรียกตามสมญาว่า “เซียวเหนียว” (孝鳥) แปลว่า “นกตัญญู”

² แดนสู่คือมณฑลเสฉวน คำว่าสู่ มาจากสู่กั๋วหรือจ๊กก๊กซึ่งดินแดนส่วนใหญ่คือมณฑลเสฉวนในปัจจุบัน

³ คือเทศาภิบาลมณฑลทั้งสองอันได้แก่มณฑลฉีโจว (เอ๊กจิว) และเหลียงโจว ในยุคสามก๊กมีแต่มณฑลฉีโจว ต่อมาในสมัยราชวงศ์จิ้นได้ตั้งมณฑลเหลียงโจวขึ้น สองมณฑลนี้คือดินแดนที่เคยเป็นจ๊กก๊กหรือแคว้นสู่ของเล่าปี่

⁴ ผูกหญ้า เป็นโศกนาฏกรรม (Allusion) เรื่องมีอยู่ว่า ้วยหวู่จื่อขุนนางผู้ใหญ่แคว้นจิ้น (ไม่ใช่ราชวงศ์จิ้น) ในยุคชุนชิว (ก่อน พ.ศ. 227 - พ.ศ. 67) ป่วย จึงสั่งผู้ช่วยบอกรายว่า ถ้าตนตายให้แต่งภรรยาน้อยคนหนึ่งซึ่งไม่มีบุตรกับตนออกไปเสีย แต่พอป่วยหนักกลับบอกให้เอานางฝังตามตนไปด้วย พอบิดาตายผู้ช่วยเห็นว่าคำสั่งตอนป่วยหนักไม่ควรทำตาม จึงจัดการให้นางตบแต่งมีสามีใหม่ไป ต่อมาแคว้นจิ้นทำศึกกับแคว้นฉิน ขณะรบติดพัน ้วยเชื่อเห็นชายชราคนหนึ่งผูกหญ้าเป็นเชือกพานเท้าผู้ช่วยนำอาหารฝ้ายฉินล้นลง จึงจับผู้ช่วยเป็นเชลยได้ ตกกลางคืนผู้ช่วยเห็นชายชราบอกว่าตนเป็นบิดาของภรรยาผู้ช่วยหรือจื่อ มาผูกหญ้าตอบแทนพระคุณที่ผู้ช่วยไม่ฆ่าลูกสาวตน ตั้งแต่นั้นมา “ผูกหญ้า” กลายเป็นสำนวนหมายถึงตายแล้วกลับมาตอบแทนพระคุณ วรรณคดีในภาษาจีนกล่าวเพียงว่า “แม้นวางวายจะผูกหญ้า” แต่คำแปลภาษาไทยได้บอกความหมายกำกับไว้ด้วย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย

จริยถือลั่นนรินทร์

ฎีกาพรรณนาความในใจนี้แสดงความกตัญญูเปี่ยมล้นไว้ทั้งในเนื้อหาและท่วงทำนอง เมื่อบอกว่ามารดาแต่งงานใหม่ก็ไม่บอกอย่างโจ่งแจ้งให้เสียหายแก่มารดา ใช้วิธีบอกโดยนัย ให้เป็นเชิงยกย่องเห็นใจมารดาอยู่ในที่ แสดงพระคุณย่อได้อย่างลึกซึ้งกินใจ แสดงความห่วงใยอาวรณ์ได้อย่างหาที่เปรียบมิได้ บางตอนจากเรื่องนี่กลายเป็นสำนวนติดปากคนจีน ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย เช่น “เปล่าเปลี่ยวเดียวตาย” (鶯鶯孑立) “มีเพียงเงาและกาย ปลอดภัยกัน” (形影相吊) “ตะวันรอนอ่อนฮ้อสง” (日薄西山) ด้วยเหตุนี้จึงได้รับยกย่องเป็นสุดยอดของความเรียงแสดงความกตัญญูต่อบุพการี เป็น “เพชรแฝด” คู่กับ “ฎีกายาตราทัพ” (出師表) ของขงเบ้ง ซึ่งเป็นยอดแห่งความเรียงแสดงความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ

ความกตัญญูเป็นคุณธรรมสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ ขงจื้อถือว่าเป็นรากเหง้าของคุณธรรม ทั้งปวง คนที่ไร้ความกตัญญูโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อพ่อแม่ยากที่มีคุณธรรมอื่นได้ แต่คนประเภทนี้มีมากขึ้นทุกวันในสังคมปัจจุบัน ที่ผู้เขียนพบบ่อยจนเกิดความอนาใจคือ คนห่วงใยความก้าวหน้าของอาชีพของตน จนไม่มีเวลาปรนนิบัติพ่อแม่ซึ่งเจ็บป่วย ปล่อยให้ป็นหน้าที่ของพยาบาลและคนใช้ คนพวกนี้เห็นยศศักดิ์ทรัพย์สินมีค่ามากกว่าพระคุณของพ่อแม่ สู้หนักอึกแกแข็งรู้จักป้อนอาหารให้แม่ก็ไม่ได้ แต่หลิ่มีตรงข้ามกันคนพวกนี้ ไม่ใยดีในยศศักดิ์ศรีรักและห่วงใยอย่างไม่ยอมห่าง ต้องปฏิบัติพยาบาลด้วยตนเองจึงจะวางใจ ต้องเสี่ยงกับราชภัยอันเกิดจากการขัดพระราชโองการ แต่ด้วยวิญญานกตัญญูซึ่งแสดงออกด้วยภาษาอันประณีต เปี่ยมวาทศิลป์ จึงชนะหัวใจพระมหากษัตริย์ และหลิ่มีก็ชนะหัวใจคนจีนทั้งปวง ได้รับยกย่องว่าเป็นหนึ่งใน “สามสิบหกยอดกตัญญู” ผากชื่อลือเลื่องไว้ในประวัติศาสตร์และเป็นกวีร้อยแก้วคนหนึ่งในประวัติวรรณคดีจีน